

4. Artikel 11 van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst is van dwingend recht in het belang van de verzekerde, zodat de eiseres gerechtigd is de schending van deze bepaling voor het eerst voor het Hof aan te voeren.

Voor het overige vraagt het onderdeel geen beoordeling van feiten.

De grond van niet-ontvankelijkheid kan niet worden aangenomen.

Het onderdeel zelf

5. Krachtens artikel 77 van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst is een aansprakelijkheidsverzekering een verzekeringsovereenkomst die ertoe strekt de verzekerde dekking te geven tegen alle vorderingen tot vergoeding wegens het voorvallen van de schade die in de overeenkomst is beschreven, en zijn vermogen binnen de grenzen van de dekking te vrijwaren tegen alle schulden uit een vaststaande aansprakelijkheid.

Krachtens artikel 8, tweede lid van voornoemde wet dekt de verzekeraar de schade veroorzaakt door de schuld, zelfs de grove schuld, van de verzekeringnemer, van de verzekerde of van de begunstigde.

Volgens diezelfde bepaling kan de verzekeraar zich enkel van zijn verplichtingen bevrijden voor de gevallen van grove schuld die op uitdrukkelijke en beperkende wijze in de overeenkomst zijn bepaald.

Hieruit volgt dat de lichte fout steeds gedekt is.

6. Krachtens artikel 11 van voornoemde wet mag in de verzekeringsovereenkomst geen geheel of gedeeltelijk verval van het recht op verzekeringsprestatie bedongen worden dan wegens niet-nakoming van een bepaalde, in de overeenkomst opgelegde verplichting, en mits er een oorzakelijk verband bestaat tussen de tekortkoming en het schadegeval.

7. Uit het onderling verband tussen deze bepalingen van dwingend recht volgt dat de verzekeraar de miskenning van een algemeen geformuleerde zorgvuldigheidsverplichting niet mag bedingen als grond tot verval van het recht op verzekeringsprestatie.

8. Enerzijds beslissen de appelrechters dat de eiseres aansprakelijk is voor de door de eerste verweerster geleden schade omdat “een normaal zorgvuldig en omzichtig aannehmer in dezelfde concrete omstandigheden bij het graven van een voorput, die volgens de contractuele instructies met de opdrachtgever omwille van het risico van beschadiging van nutsleidingen met mankracht dient te worden gegraven, en die stoot op een stuk beton, dit stuk beton met mankracht (zou) hebben verwijderd en een normaal zorgvuldig en omzichtig aannehmer aldaar indien het beton niet met mankracht zou kunnen worden verwijderd de houders van nutsleidingen (zou) hebben geraadpleegd alvorens aan doorboringen van de betonnen kanalisatie te doen”.

Anderzijds beslissen zij op grond van dezelfde overwegingen dat de tweede verweerster bevrijd is van de verbintenis om dekking te verlenen op grond van een clause in de verzekeringsovereenkomst die de eiseres verplicht om alle nodige schikkingen te treffen om schade aan leidingen te voorkomen.

9. Het arrest dat uitwerking verleent aan de vervalclause die de miskenning van een algemeen geformuleerde zorgvuldigheidsverplichting sanctioneert, verantwoordt zijn beslissing niet naar recht.

Het onderdeel is in zoverre gegrond.

OVERIGE GRIEVEN

10. De overige grieven kunnen niet tot ruimere cassatie leiden.

(...)

Noot

Algemeen geformuleerde zorgvuldigheidsplicht niet sanctioneren door verval van dekking

Caroline Van Schoubroeck

1. Dit arrest betreft de problematiek van enerzijds het doorbreken van het oorzakelijk verband in het gemeen aansprakelijkheidsrecht en anderzijds de voorwaarden van een geldig beding van een geheel of gedeeltelijk verval van het recht op verzekeringsprestaties op grond van de dwingende bepaling in artikel 11 van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst. Hoewel de feiten in voorliggende zaak zich situeren in de sector van de aanneming van bouwwerken en de door de aannehmer onderschreven burger-

rechtelijke aansprakelijkheidsverzekering exploitatie (verzekering BA-exploitatie), heeft de uitspraak algemene toepassing.

2. In concreto had eiseres tijdens aannemingswerken kabels van eerste verweerder beschadigd. Bij het opsporen van ondergrondse nutsleidingen stootte zij bij de uitvoering van een voorput ter hoogte van een sonderingspunt op de betonnen kanalisatie van de nutsleidingen van eerste ver-

weerder. Zij doorboorde deze betonnen kanalisatie en beschadigde hierdoor de nutsleidingen die deze kanalisatie beschermde. In eerste aanleg werd de vordering tegen eiseres op grond van artikel 1382 B.W. afgewezen bij gebrek aan bewijs van een fout en werd de vordering tot vrijwaring tegen de BA-verzekeraar zonder voorwerp verklaard. In hoger beroep werd deze beslissing hervormd. Met betrekking tot de aansprakelijkheidsvordering ingesteld door eerste verweerder tegen eiseres als aannemer, oordeelde het hof van beroep te Antwerpen dat eiseres een fout had begaan die in oorzakelijk verband staat met de schade. Een normaal zorgvuldig en omzichtig aannemer in dezelfde concrete omstandigheden zou de betonnen kanalisatie manueel hebben ontmanteld en niet doorboord hebben, hetgeen volgens het hof een tekortkoming uitmaakte aan de eenieder opgelegde zorgvuldigheidsnorm. Het hof verwierp het verweer van de aannemer die aanvoerde dat er overmacht was omdat de werkelijke ligging van de kabels 1m30 meter zou afwijken van de ligging van de kabels op de plannen die eerste verweerder had meegedeeld. Ook het tweede verweer van de aannemer werd afgewezen. Hierin voerde de aannemer aan dat eerste verweerder geen aanspraak kon maken op integrale schadevergoeding omdat hijzelf een fout had begaan door plannen voor te leggen waarop de ligging van de nutsleidingen 1m30 meter afwijkt van de werkelijke ligging ervan. Het hof oordeelde dat het oorzakelijk verband tussen de fout van eerste verweerder wegens het voorleggen van niet-correcte plannen en de schade doorbroken is door de chronologisch laatste fout, zijnde de fout van de aannemer die de betonnen kanalisatie doorboort waarop hij stoot bij het opsporen van nutsleidingen. De vordering in vrijwaring van eiseres-aannemer tegen haar verzekeraar BA-exploitatie werd eveneens ongegrond verklaard. Het hof van beroep aanvaardde dat de aannemer was tekortgekomen aan het contractueel beding dat de verzekerde “op straffe van verval alle nodige schikkingen moet treffen om schade te voorkomen”.

3. Bij het arrest van 12 januari 2007 vernietigt het Hof van Cassatie dit arrest, zowel wat betreft de beoordeling van de aansprakelijkheid, als de vordering in vrijwaring tegen de verzekeraar. Vooreerst vernietigt het Hof de beslissing met betrekking tot het doorbreken van het oorzakelijk verband. Het verwijst naar het beginsel dat het oorzakelijk verband tussen een fout en de geleden schade slechts kan worden uitgesloten als de rechter vaststelt dat de schade zoals ze zich in concreto voordeed, op dezelfde wijze zou zijn ontstaan zonder die fout. “*Uit de enkele omstandigheid dat een fout nadien gevolgd wordt door de fout van een andere partij, kan niet worden afgeleid dat er geen causaal verband bestaat tussen de eerste fout en de schade.*” Voorts vernietigt het Hof de beslissing tot afwijzing van de vrijwaringsvordering tegen de BA-verzekeraar en stelt dat: “*Het arrest dat uitwerking verleent aan de vervalclausule die de miskennenning van*

een algemeen geformuleerde zorgvuldigheidsverplichting sanctioneert, zijn beslissing niet naar recht verantwoordt.” Het Hof steunt deze beslissing op het onderling verband tussen de dwingende bepalingen van artikel 77, artikel 8, lid 2 en in het bijzonder artikel 11 van de wet op de landverzekeringsovereenkomst van 25 juni 1992 en verduidelijkt als volgt. Artikel 77 omschrijft de verplichtingen van de aansprakelijkheidsverzekeraar tot dekking tegen vorderingen tot vergoeding wegens het voorvallen van schade omschreven in de overeenkomst en vrijwaren tegen alle schulden uit vaststaande aansprakelijkheid. Krachtens artikel 8, lid 2 kan de verzekeraar zich enkel bevrijden van de gevallen van grove schuld die op uitdrukkelijk en beperkende wijze zijn bepaald in de overeenkomst. Hieruit volgt aldus het Hof dat “*de lichte fout steeds gedekt is*”. Artikel 11 Wet Landverzekeringsovereenkomst bepaalt voorts uitdrukkelijk dat de verzekeringsovereenkomst geen geheel of gedeeltelijk verval van recht op verzekeringsprestaties mag bedingen dan wegens niet-nakoming van een bepaalde, in de overeenkomst opgelegde verplichting en mits er een oorzakelijk verband bestaat tussen de tekortkoming en het schadegeval. Uit het onderling verband tussen deze bepalingen volgt dat de verzekeraar de miskennenning van een algemeen geformuleerde zorgvuldigheidsverplichting niet mag bedingen als grond tot verval van het recht op verzekeringsprestaties.

4. Met deze laatste beslissing doet het Hof van Cassatie uitspraak over de in bedoeld artikel 11 bepaalde voorwaarden, opdat de verzekeraar geldig de niet-nakoming door de verzekerde van een in de overeenkomst opgelegde verplichting kan sanctioneren door verval van dekking. Het kenmerk van het verval van dekking is dat het een tekortkoming van de verzekerde aan één van zijn verplichtingen sanctioneert, voor zover hiervoor geen bijzondere wettelijke regeling is voorzien.

5. In casu was de verzekerde gehouden tot het naleven van een contractueel opgelegde zorgvuldigheidsverplichting “alle nodige schikkingen te treffen om schade aan leidingen te voorkomen”.

Krachtens artikel 20 Wet Landverzekeringsovereenkomst is de verzekerde gehouden alle redelijke maatregelen te nemen om de gevolgen van het schadegeval te voorkomen en te beperken, op straffe van schadevergoeding in de mate dat de verzekeraar door niet-nakoming van deze verplichting schade heeft geleden (art. 21 Wet Landverzekeringsovereenkomst). Bedoeld artikel 20 legt bijgevolg de verplichting op voorzorgsmaatregelen te nemen eens schade is voorgevallen, met als doel verdere schade te voorkomen of te beperken: “*éviter qu’un premier dommage n’entraîne un autre*”¹. De niet-naleving van deze verplichting kan enkel gesanctioneerd worden door de wettelijk voorziene sanctie en partijen kunnen hiervan niet afwijken in de overeenkomst.

¹ M. FONTAINE, *Droit des assurances*, Brussel, Larcier, 2006, p. 209, nr. 305.

Bedoeld artikel 20 houdt evenwel geen algemene verplichting in tot het voorkomen van het schadegeval. Eén en ander belet niet dat indien de verzekerde bepaalde maatregelen heeft genomen tot voorkoming van het schadegeval, hij onder bepaalde voorwaarden deze in het kader van een schadeverzekering als reddingskosten kan verhalen op de verzekeraar krachtens artikel 52 Wet Landverzekeringsovereenkomst².

Niettegenstaande artikel 20 geen verplichting inhoudt tot het nemen van voorzorgsmaatregelen om een schadegeval te voorkomen, aanvaardt men dat de wet op de landverzekeringsovereenkomst de contractsvrijheid van partijen niet beperkt om in de overeenkomst aan de verzekerde verplichtingen op te leggen tot het nemen van bepaalde maatregelen en aanvaardt men dat deze zelfs kunnen opgelegd worden als voorwaarden tot het verkrijgen van dekking. Fontaine vergelijkt deze contractuele verplichting met de in het Angelsaksisch recht bekende “promissory warranties”³.

Belangrijk is dat het Hof in dit arrest de stelling lijkt te bevestigen dat de niet-naleving van deze verplichting kan gesanctioneerd worden door verval van dekking, mits en voor zover echter aan de voorwaarden van artikel 11 Wet Landverzekeringsovereenkomst is voldaan. Deze voorwaarden zijn: (i) een bepaalde verplichting en (ii) een oorzakelijk verband tussen de tekortkoming en het schadegeval⁴.

6. Het arrest van 12 januari 2007 heeft betrekking op de eerste voorwaarde tot toepassing van het verval van dekking, waar het oordeelt dat men een algemeen geformuleerde zorgvuldigheidsverplichting niet mag bedingen als grond tot

verval van het recht op verzekeringsprestaties. Deze interpretatie sluit naadloos aan bij de algemene tendens in de lagere rechtspraak en rechtsleer om een strikte toepassing te geven aan de wettelijke vereiste dat de gevallen van grove schuld waarvoor de verzekeraar geen dekking moet geven conform artikel 8, lid 2 Wet Landverzekeringsovereenkomst op uitdrukkelijke en beperkende wijze in de overeenkomst moeten bepaald zijn.

Uit de beslissing van het Hof volgt dat het beding dat de verzekerde “op straffe van verval alle nodige schikkingen moet treffen om schade te voorkomen” niet beantwoordt aan de wettelijke voorwaarde van “een bepaalde in de overeenkomst opgelegde verplichting”.

7. Zoals bekend, is artikel 11 Wet Landverzekeringsovereenkomst als algemene bepaling van toepassing op alle verzekeringsovereenkomsten. In de praktijk blijkt deze, buiten de context van de aansprakelijkheidsverzekering, vooral van belang in diefstal- en omniumverzekeringen.

In dit arrest heeft het Hof naar men mag aannemen voor alle verzekeringsovereenkomsten invulling gegeven aan de bedoeling van de wetgever om de sanctie van verval van dekking te herleiden tot een uitzonderingsmaatregel, te streven naar een evenwicht tussen de verbintenissen van de contractspartijen en de bescherming van de verzekerde. In het bijzonder wilde de wetgever met bedoeld artikel 11 een einde stellen aan bedingen in de polis die voor bepaalde verplichtingen of op algemene wijze, de niet-nakoming door de verzekerde sanctioneerden met verval van dekking.

² Zie Cass. 20 april 2007, noot G. JOCQUÉ elders in dit nummer.

³ M. FONTAINE, *o.c.*, p. 210, nr. 307.

⁴ M. FONTAINE, *o.c.*, p. 237, nr. 347, p. 245, nr. 357, p. 248, nr. 361.